

УДК 378.0+372.78

DOI: 10.31376/2410-0897-2020-3-44-32-39

ТЕОРЕТИЧНО-ПОШУКОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ, ПЕДАГОГІВ

Заїка Олена Яківна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: zaikkael@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6038-2993

У статті акцентується увага на необхідності забезпечення послідовності розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів, педагогів, що передбачає здійснення поетапного розвитку художньо-творчих здібностей, використання провідних способів доцільної організації процесу розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів, педагогів. Висвітлюється зміст, оптимальні методи, форми, засоби розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів, педагогів на теоретично-пошуковому етапі.

***Ключові слова:** теоретично-пошуковий етап розвитку, розвиток, художньо-творчі здібності, концертно-виконавська діяльність, майбутні вихователі, педагоги.*

Постановка проблеми. Одним із стратегічних напрямів оновлення сучасної освіти є орієнтація вищої педагогічної школи на здійснення комплексу заходів щодо створення умов для формування творчої особистості майбутнього педагога, реалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі ЗВО.

Специфікою художньо-педагогічної освіти майбутніх педагогів є необхідність спрямованості освітнього процесу в ЗВО на оволодіння естетичним змістом мистецтва, використання в навчально-виховному процесі мистецтва слова, музики, хореографії, театру, кіно та ін., що повинно сприяти розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів.

Мета статті – висвітлити ключові позиції поетапного розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, провідні способи доцільної організації означеного процесу на теоретично-пошуковому етапі дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблеми розвитку творчого потенціалу особистості знайшло відображення в наукових положеннях античних філософів (Аристотель, Платон, Сократ та ін.), представників класичної німецької філософії (Г. Гегель, І. Кант, Ф. Шелінг та ін.), філософів-екзистенціалістів (А. Бергсон, Е. Гуссерль, С. Кьєркегор, М. Хайдеггер, К. Ясперс та ін.), сучасних авторів (Ю. Борев, М. Каган, О. Лосев, В. Мазепа).

Психологічні аспекти проблеми формування творчої особистості висвітлено в працях Б. Ананьєва, Д. Богоявленської, Л. Виготського, В. Дружиніна, О. Ковальова, Г. Костюка, Н. Лейтеса, О. Леонтьєва, Н. Ліфаревої, О. Лука, О. Матюшкіна, В. Моляка, В. М'ясищева, В. Петрушина [1], Я. Пономарьова, С. Рубінштейна, Б. Теплова та ін. У роботах даних авторів здібності розкрито в різних аспектах, а саме: розуміння здібності як цілісного особистісного утворення: ансамблю властивостей (О. Ковальов), синтезу властивостей (В. М'ясищев), комплексу (Б. Теплов), єдиної якості (О. Леонтьєв).

Психологія у процесі вирішення питання про детермінацію здібностей послуговується двома основними положеннями: про їхнє формування і розвиток у діяльності та про діалектичну єдність природного і набутого в них.

Проблема формування виконавських здібностей розглядалася дослідниками на основі педагогічних (Л. Арчажникова, О. Апраксина, Ю. Алієв та ін.) і мистецтвознавчих (Б. Асаф'єв, Г. Єрмакова, І. Ляшенко, А. Сохор та ін.) тлумачень музичної культури особистості; теорії виконавського мистецтва (О. Бодіна, Є. Гуренко, Н. Корихалова, Л. Мазель, В. Ражников та ін.).

У контексті нашого дослідження суттєвого значення набувають концептуальні основи розвитку художньо-творчого потенціалу студентів, накопичені сучасною музичною педагогікою, праці з проблем художньо-естетичного розвитку учнівської й студентської молоді (Е. Абдулін, Л. Арчажникова, А. Болгарський, Г. Байбікова [2], Б. Брилін, Т. Завадська, Л. Коваль, В. Ковальчука [3], А. Козир [4], Л. Масол, С. Науменко, О. Олексюк,

Г. Падалка [5; 6], В. Ражников, О. Ростовський [7], О. Рудницька, О. Хижна, Г. Шевченко, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою розвитку художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів розроблений комплекс заходів передбачає створення навчальних програм та методик їх реалізації у процесі вивчення авторської навчальної дисципліни «Традиції музичного виконавства» для студентів дошкільного, філологічного та фізико-математичного факультетів; знаходження можливостей міждисциплінарного зв'язку, системи позанавчальних впливів.

Розробляючи навчальні програми, враховували специфіку професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти, вчителя української мови та літератури, вчителя інформатики та математики, вимоги до їхнього професіоналізму з позицій тих змін, які відбуваються в дошкільній і загальній середній освіті.

Відповідно до визначених нами критеріїв художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів: потребовий, пізнавальний, аксіологічний, креативний, педагогічний, проводили поетапну (теоретично-пошуковий, практично-пошуковий, перетворювальний) педагогічну роботу з розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів.

Зупинимось детальніше на характеристиці змісту теоретично-пошукового етапу розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів, педагогів. Метою означеного етапу визначили розширення знань студентів з галузі мистецтва, зокрема усвідомлення його стильового й жанрового розмаїття, розвиток у них потягу до художнього пізнання. Викладаючи авторську дисципліну «Традиції музичного виконавства», першочергового значення надавали лекційним, практичним заняттям. Студенти залучались до бесід, підготовки конспектів музикознавчої літератури та ведення термінологічних словників. Широко використовували прийоми «наведення» (Б. Асаф'єв) на музику, а також дискусивного обговорення мистецьких проблем з метою активізації оцінювального ставлення майбутніх педагогів до мистецтва.

Під час цього етапу ми враховували слушну думку О. Ростовського щодо необхідності створення тезаурусу, накопичення естетичного досвіду й виховання вмінь сприймання мистецтва, без чого не можна забезпечити високий рівень осягнення музики. Для цього потрібні умови, за яких тезаурус і досвід могли б актуалізуватися. Необхідно включати до процесу музичного сприйняття творчі сили. Шлях формування музичного сприйняття – в збагаченні художнього та емоційного досвіду, знаннями, вміннями та навичками, які є значущими для естетичного осягнення музичних творів [7; 274].

З метою створення у студентів тезаурусу, естетичного досвіду ми використовували музичні твори як фон для частини лекції, об'єкт спілкування, засіб спілкування, порівняння двох інтерпретацій одного й того ж самого твору; добір репродукції до інструментального, вокального твору з наступним мотивуванням власного вибору.

Зміст авторської дисципліни «Традиції музичного виконавства» ґрунтується на принципах цілісності, культуровідповідності, естетичної спрямованості, індивідуалізації, рефлексивності, духовного збагачення особистості через музично-художні уподобання та інтереси; історичному принципі організації навчального матеріалу з музичної літератури.

Структуру дисципліни утворюють такі розділи: «Музичне виконавство як вид мистецтва», «Народна музика», «Камерна музика», «Хорова музика», «Симфонічна музика», «Опера», «Балет», «Сучасна музика», «Дитяча музика».

Добираючи репертуар для лекційних і практичних занять, ми брали до уваги позицію Г. Падалки стосовно того, що «музичну освіту і виховання необхідно будувати з урахуванням провідних сфер музичної культури: професійної музики, фольклору, аматорського музикування» [6; 102].

Добір музично-художнього матеріалу ми здійснювали, послуговуючись такими критеріями [5; 6]: добір високохудожніх творів гуманістичної спрямованості, що містять значний навчальний, виховний і розвивальний потенціал; повнота жанрово-стильового охоплення мистецтва; врахування потреб і можливостей мистецького навчання, виховання і

розвитку учнів; поєднання узагальнено-нормативних та індивідуальних підходів до навчання; систематичне оновлення матеріалу й повторення засвоєного; орієнтація під час вибору навчального матеріалу на академічні та на прикладні жанри мистецтва; вивчення мистецької спадщини і творчості сучасних авторів; введення до навчальної програми унормованих творів та вибраних студентом самостійно.

Реалізація змісту розділів дисципліни передбачала обговорення зі студентами таких питань:

1. Історична еволюція виконавства. Витоки музики як мистецтва. Функції музики.
2. Класифікація народної вокальної музики. Народна інструментальна музика. Народний театр. Вертепна драма.
3. Історія створення, розвитку камерної музики. Характерні риси, жанри камерної музики.
4. Історія виникнення, розвитку симфонічного жанру, інструментів симфонічного оркестру. Особливості симфонічної музики. Жанри симфонічної музики.
5. Історія розвитку хорової музики. Провідні образи хорових творів. Види, типи хору. Художні виражальні засоби хорової музики. Основні хорові жанри.
6. Місце опери як музично-драматичного твору в історії світової музичної культури. Складові оперного спектаклю. Синтез мистецтв в опері. Тематика, жанри оперної музики.
7. Місце балету як музично-драматичного твору в історії світової музичної культури. Тематика, жанри балету. Складники балетного спектаклю. Синтез мистецтв у балеті.
8. Витоки, жанри, компоненти джазового виконавства. Історія виникнення жанру авторської пісні, характерні риси, тематичний діапазон. Основні течії, критерії розрізнення рок-музики, їх характеристика. Видатні виконавці рок-музики.

Особлива увага під час обговорення цих питань зверталася на виконавський аспект естетичних знань і вмінь студентів, розуміння ними особливостей процесу виконавства.

Для формування естетичного інтересу до мистецької діяльності на теоретично-пошуковому етапі розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів, педагогів використовували дидактичні засоби, спрямовані на практичне оволодіння естетичними знаннями, вміннями і навичками, реалізуючи міжпредметні зв'язки.

На цьому етапі означеного процесу широко використовувалася лекція як важливий вид навчальних занять та її різновиди: лекції-концерти, програмовані лекції, лекції-візуалізації тощо. Ці види лекцій активізували навчально-пізнавальну діяльність студентів і сприяли підвищенню ефективності дидактичного процесу. Пропоновані майбутнім педагогам лекції характеризувалися проблемністю й концептуальністю.

Під час створення емоційно-інтелектуального фону на занятті, вирішували такі завдання: підвищення пізнавального інтересу студентів до особливостей мистецької діяльності; сприяння опануванню прийомами оцінки художнього образу; оволодіння інтелектуальними вміннями (аналізу, синтезу, зіставлення, порівняння, виділення головного і другорядного тощо), що дозволяло аналізувати й співвідносити художні образи за допомогою прийомів уяви, які сприяли відтворенню музичних образів. Для цього на лекціях, практичних використовували ілюстративний матеріал (літературні та музичні твори, репродукції картин), що викликало у студентів інтерес до мистецької діяльності, спонукало до прояву творчості.

Звернення до асоціацій, образних порівнянь, поетичних аналогій тощо утворювало низку синтетичних, горизонтально-вертикальних, перехресних і взаємодоповнюючих впливів, дій, опосередковано звернутих до підсвідомих процесів, до інтуїції студентів, що мало впливати на розвиток їхніх художньо-творчих здібностей.

Для освоєння художніх творів майбутнім педагогам необхідно мати такі сформовані вміння: виокремлення естетичних сторін художніх творів; визначення настрою художніх творів; виділення основної ідеї художнього твору; залучення особистого досвіду до освоєння художніх творів; навички оперування засобами художньої виразності; естетичні судження про художні твори, їх оцінювання.

Перебіг музичного сприймання більш успішний, якщо під час аналізу музики

керуються саме алгоритмом, під яким розуміється послідовність спостереження за нею. Під час формування у студентів умінь сприймати й аналізувати музичний твір (музику) ми використовували схему спостережень, запропоновану О. Ростовським, а саме: визначення характеру твору, основних настроїв, встановлення динаміки розвитку музичного образу, кульмінації твору, характеристика провідних елементів музичної мови, їх взаємозв'язку й ролі у створенні художнього образу, визначення ідейно-естетичного змісту твору, самоаналіз впливу твору, його естетична оцінка [7; 280].

Відповідно до запропонованого В. Петрушиним порядку осягнення музичного твору [1], у процесі сприйняття, майбутні педагоги виявляли головну ідею твору, настроїв, визначали засоби музичної виразності, розглядали особливості розвитку художнього образу, намагалися зрозуміти позицію автора, знаходити в творі власний особистісний сенс. Кожен із цих напрямів роботи пов'язували із вирішенням низки проблемних завдань. Етапність сприйняття музичного твору і розв'язання проблемних завдань відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Етапність сприйняття музичного твору і розв'язання проблемних завдань студентами

Порядок осягнення музичного твору	Постановка проблемних завдань
Виявлення головного настрою	Які почуття передаються у пропонованій музиці? Які епізоди сподобались найбільше?
Визначення засобів музичної виразності	Мелодія, гармонія, фактура, темп, у нерозривній єдності й окремо
Слідкування за розвитком художнього образу, вербальна інтерпретація почутого	Як цей твір починається? Який характер має мелодія й інші засоби виразності? Який образ виникає в свідомості, як він далі розвивається? Як закінчується твір? До чого призвів розвиток образу?
Розуміння головної ідеї твору	Яка головна ідея твору? Пошук назви до сприйнятої музики
Розуміння світовідчуття композитора, яке він передає в музиці	Яке світовідчуття й світосприйняття відрізняє музику даного композитора, у чому міг бути сенс його морального пошуку, естетичного ідеалу? Яке ставлення композитора до своїх героїв (симпатія, гумор, співчуття, іронічна посмішка)?
Обґрунтування особистісного підходу до твору	Які події твого життя нагадує ця музика? Які спогади й надії вона збуджує? Що тобі схотілося зробити, прослухавши цю музику?

У кінці лекції задавали запитання майбутнім педагогам щодо прослуханих музичних творів: «Що вразило найбільше? Чому?» Виникненню внутрішньої мотивації сприяли: похвала і заохочення; надання вибору завдання для домашньої роботи, варіантів самостійної роботи, пісні, вірша до виконання.

У процесі проведення лекції ми реалізовували такі умови, що забезпечували її успіх: відповідність виду лекції завданням дисципліни; доцільність використання наочно-слухових, наочно-зорових, технічних засобів навчання; відповідне оформлення та технічне забезпечення місця проведення лекції; постійна підтримка двостороннього інтелектуально-емоційного контакту зі студентами, залучення до діалогу; послідовний виклад матеріалу, наступність у викладанні тем дисципліни; застосування під час лекції різноманітних прийомів активізації уваги студентів та актуалізації їхніх знань (наприклад: пояснення, ілюстрація, демонстрація музичного матеріалу, власних вокально-інструментальних коментарів тощо); урахування групових та індивідуальних інтересів студентів до музичного матеріалу тощо.

Включення в зміст лекції естетичної інформації сприяло формуванню в майбутніх педагогів естетичного інтересу, відкриттю естетичної цінності змісту концертно-виконавської діяльності, забезпечувало ефективне засвоєння знань, розширювало цю сферу в пізнанні естетичної дійсності, сприяло в цілому їх професійному становленню.

Так, під час вивчення тем «Симфонічна музика», «Опера», «Балет», «Хорова музика», пропонували на лекції розглянути старовинні ноти хорових концертів, програмки оперних та балетних вистав, білетів на концерт симфонічної музики, фото, репродукції картин диригентів, виконавців, портрети відомих музикантів.

Ми постійно стимулювали пошуково-творчу діяльність студентів, здійснювали опору на раніше сформовані у них естетичні інтереси, використовували установки на сприйняття музичного твору. Так, під час вивчення теми «Симфонічна музика», у процесі ознайомлення з жанром увертюри, повідомляли, що увертюра Фелікса Мендельсона «Сон літньої ночі» написана у 1826 році принесла європейське визнання авторові. Вона не відображала всієї концепції комедії В. Шекспіра, не ілюструвала всіх подій, а показувала лише одну сцену в лісі. Сам вибір точки зору оповідача свідчить про позицію автора показати світ Оберона, ельфів з їхніми жартами, веселощами. Успіх увертюри – свідчення того, що Ф. Мендельсону вдалося реалізувати в ній певні потреби й художні установки часу, бо тоді хотіли чути саме таку ілюстрацію в концертних творах і насолоджуватися подібними естетичними образами й переживаннями.

Важливе місце у формуванні інтересу в майбутніх педагогів до концертно-виконавської діяльності займала музично-історична інформація, опис естетичної ситуації. З метою стимулювання естетичної активності студентів ми використовували пояснення і демонстрацію. Так, розглядаючи тему «Народна музика», пропонували вступну бесіду емоційно-образного характеру перед слуханням «Запорізького маршу» Є. Адамцевича: «В особі відомого в Сумській області бандуриста Євгена Адамцевича перед нами постає класичний образ українського народного рапсода, який заробляв на прожиття, ідучи від села до села, виконуючи думи, балади («Про Байду», «Морозенка», що її любив Т. Шевченко, і яку отримав від місцевого музиканта, фольклориста М. Маркевича), пісню літературного походження «Плавай, плавай, лебедонько», свої оригінальні твори «Євшан-зілля», «Запорізький марш». Сам кобзар про «Запорізький марш» розповідав так: «Гвір побудований на рідних мелодіях, житиме, як наше одвічне прагнення до волі. І радуватиме людей, незважаючи на назву».

На лекціях ознайомлювали з виконавцями народної музики – Василем Нечепую, Іваном Сарацьким, Олесем Журавчаком, фольклорно-етнографічними колективами «Пікардійська терція», «Камерата», «Менсаунд»; з народними митцями, сучасними кобзарями, хоровими колективами (наприклад, дитячий хор українського радіо «Хрещатик»).

Під час лекції з теми «Камерна музика», у процесі ознайомлення зі збіркою «Южноруські пісні з голосами» Миколи Маркевича, повідомляли, що фольклорист був одним із тих, хто усвідомлював високу художню цінність українського фольклору, хто розумів, що знайомство з кращими зразками народної творчості може сприяти мистецькому взаємообміну між народами. При цьому пропонували до слухання один із романсів, написаний на вірші Т. Шевченка за його життя – «Сирота» («Нащо мені чорні брови»), який став популярним настільки, що сприймався як народна пісня.

Лекцію з теми «Хорова музика» присвятили ознайомленню з постатями відомих митців України, повернутими із забуття, зокрема, Нестора Городовенка, керівника і головного диригента капели «Думка» (1917-1936 рр.). Про виконавський рівень «Думки» в 1929 р. свідчать її концерти під час гастролей у Франції. Присутній на одному з концертів О. Кошиць дав високу оцінку виконанню: «Склад хору вражає своїм багатством і пишністю. Загальний звук хору імпонує, є гучний, чистий і яскравий. Дисципліна хору абсолютно перфектна, рухливість – прекрасна. Над усім почувається тверда рука диригента, яка знає, чого хоче і свідомо працює в межах своєї художньої натури». У 1923 р. капела мала в репертуарі складні твори тогочасних композиторів. Н. Городовенко остаточно заповнив французів виконанням «Дударика» в обробці М. Леонтовича.

Усі бесіди, до яких залучалися студенти, ілюстрували зразками світу матеріальної культури – книгами, альбомами, світлинами, побутовими речами, музичними інструментами, одягом тощо. Так, у процесі вивчення теми «Дитяча музика», під час прослуховування дитячої

п'єси С. Майкапара «Бирюльки», демонстрували іграшки XIX ст., які знаходяться в експозиції місцевого краєзнавчого музею.

Під час оволодіння майбутніми педагогами інтонаційно-образною мовою виконавської діяльності в процесі засвоєння знань у галузі мистецтвознавства, починали зі створення певного запасу елементарних естетичних знань і вражень, без яких не можуть виникнути інтерес до естетично значущих предметів і явищ.

Мотив музичного сприймання виступає як предметний зміст художніх потреб і суб'єктивно виражається у формі естетичних переживань, бажань, прагнень. Його регулювальна функція виявляється у спрямованості психічних процесів на досягнення змісту музичного твору. Мотивація включає різні спонукання свідомого і підсвідомого півнів, що перебувають у ієрархічній залежності й утворюють полімотивовану і багаторівневу структуру регуляції музичного сприймання [7; 281].

Для усвідомлення музичного образу через асоціації (літературні, життєві), терміни, музично-теоретичні поняття або музичний аналіз ми ознайомлювали студентів із невеличкими поясненнями А. Вівальді до своїх творів, де він іноді уточнює задум кожного з концертів з циклу «Пори року». Наприклад, концерт «Весна»: «Прийшла весна, і веселі пташки вітають її своїм співом, біжать, співаючи, струмочки. Небо вкривається темними хмарами. Блискавка і грім також сповіщають весну. І знову повертаються пташки до своїх солодких пісень. На квітнику під шелест дубрав спить козиний пастушок з вірною своєю собакою. Під звуки пастушої волинки танцюють німфи».

У процесі збагачення музичного досвіду на теоретично-пошуковому етапі розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів, педагогів використовується система цілеспрямованих й організованих дій з метою передачі знань, навчання способам дій, впливу на формування особистості студента, розвиток його художньо-творчих здібностей.

Естетична активність майбутніх педагогів досягається вибором змісту освіти евристичними методами навчання, опорою на принципи педагогіки співпраці. Засобами їх включення в процес пошуку естетичних знань були проблемні запитання на лекціях, система самостійних робіт з питань історії та теорії мистецтва, естетичного виховання, дослідницькі завдання в навчальній, позааудиторній діяльності. Зокрема, розглядаючи роль диригента симфонічного оркестру в контексті теми «Симфонічна музика» і, пов'язуючи вимоги цього «телепатичного» виду мистецтва до системи умовних знаків – ритмічних рухів, сигналів, жестів, поз, міміки, навіювання, що могло розроблятися лише в умовах зорового контакту з оркестром, проводили аналогію з професією педагога й роллю невербальних засобів у ній. У зв'язку з цим пропонували, описуючи портрет диригента-Баха, одночасно із слуханням тексту відтворювати почуте в рухах, міміці, жестах: «Якщо б римський письменник Фабій, дослідник прийомів ораторського мистецтва і жестикуляції, дивуючись мистецтву древніх кефаредів (вони одночасно співали, грали на інструментах і відбивали такт ногою), міг встати з мертвих і побачити Й. С. Баха, який, оточений 30 або навіть 40 музикантами, втримує в порядку – одного кивком, іншого вистукуванням такту, третього погрозлигим пальцем, як він тут обома руками, там моторними ногами (тобто грає на органі) поспішає, як він ритмом до мозку просякнутий, як сприймає гострим слухом всі гармонії, і відтворює незначним діапазоном свого голосу всі інші голоси, він здивувався б не менше».

До практичного заняття з цієї ж теми пропонували студентам дібрати відгуки критиків (наприклад, італійського критика Р.Челетті) про видатних сучасних диригентів, про найбільш характерні риси стилю кожного (Клаудіо Аббадо – «заглиблений»; Сейджи Одзава – «громоподібний»; Зубін Мета – «тигр, готовий до стрибка»; П'єр Булез – «авангардист»; Лорін Маазель – «витончений»; Карлос Клайбер – «поет звуку»). При цьому пропонувалося студентам дібрати жести, міміку для певного типу диригента й відобразити перед аудиторією, яка «оркеструє» конкретний музичний твір (наприклад, Концерт для фортепіано з оркестром №1 П. Чайковського або «Чардаш» В. Монті).

Під час педагогічної практики студенти виконували таке завдання: організувати для дошкільників, школярів мистецтвознавчі екскурсії містом, попередньо змодельовавши їх на

практичних заняттях. Це сприяло трансформації знань для вирішення естетичних завдань з урахуванням вимог до вихователя ЗДО, вчителя математики, української мови і літератури на рівень умінь творчого самовиявлення в умовах художньої взаємодії з учнівською аудиторією, спроможності захопити її власним творчим ставленням до мистецтва. Окрім того, виховувало прагнення до художнього спілкування з дошкільниками, школярами, вияву стійкого бажання до виступів перед учнівською аудиторією.

Про зрушення в позитивному ставленні до стильового й жанрового розмаїття музики, що було метою теоретично-пошукового етапу розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів, педагогів, свідчило розширення знань студентів у галузі мистецтва, зокрема усвідомлення його стильового й жанрового розмаїття, наявність потягу до художнього пізнання, підвищення загальної обізнаності в мистецтві, розширення художньо-естетичного кругозору, посилення емпатійного переживання художніх образів у різних видах мистецтва.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Отже, розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів, педагогів передбачає етапність (теоретично-пошуковий, практично-пошуковий, перетворювальний). Ефективність реалізації змісту теоретично-пошукового етапу визначалася викладанням авторської навчальної дисципліни «Традиції музичного виконавства», доцільно дібраним змістом лекційних і практичних занять та методів і прийомів розвитку означеної якості у студентів.

Перспективними напрямками дослідження розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів, педагогів визначаємо: вивчення ефективних педагогічних засобів художньо-творчої діяльності студентів; добір способів оперування прийомами оцінки художнього образу, інтелектуальними вміннями (уміння аналізувати структуру й фактуру, форму й стиль виконуваного твору) та впровадження їх у процес розвитку художньо-творчих здібностей.

Список використаної літератури

1. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посіб. Т. Навчальна книга-Богдан. 2011. 639 с.
2. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г.М.Падалки: колективна монографія. К. НПУ імені Драгоманова. 2011. 402 с.
3. Падалка Г. М. Музична педагогіка : курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти. Херсон. ХДПУ. 1995. 104 с.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін: монографія. К. Освіта України. 2010. 274 с.
5. Готсдинер А. Л. Музыкальная психология. М. Изд. «НВ МАГИСТР». 1993. 190 с.
6. Хижна О. П. Інноваційний розвиток мистецької освіти: суспільна потреба та суперечності її реалізації. *Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України*. 2010. лютий. С. 278-283.
7. Петрушин В. И. Музыкальная психология: учеб. пособ. для студентов и преподавателей. М. Гуманит. изд. центр ВЛАДОС. 1997. 384 с.

THEORETICAL AND RESEARCH STAGE OF DEVELOPING ARTISTIC AND CREATIVE ABILITIES OF INTENDING PRE-SCHOOL TEACHERS, TEACHERS

Zaika Olena

Associate Professor, Candidate of Pedagogical Sciences, the Department of the Preschool education
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv national pedagogical university

The article focuses on the necessity to ensure the consistency of developing artistic and creative abilities of intending educators and teachers which involves the gradual development of artistic and creative abilities, the use of leading methods of appropriate organising the development of artistic and creative abilities of intending educators and teachers. The content, optimal methods, forms, means of developing artistic and creative abilities of intending educators and teachers at the theoretical and research stage were covered.

Introduction. *One of the strategic directions of renewing modern education is the orientation of the higher pedagogical establishments on implementing a set of measures to create conditions for forming the creative personality of intending teacher, the realization of his/her natural inclinations*

and opportunities in the educational process. The specificity of artistic and pedagogical education of intending teachers is the necessity to focus the educational process in higher educational establishments on mastering the aesthetic content of art, applying the art of speech, music, choreography, theatre, cinema, etc. in the educational process, which should promote the development of artistic and creative abilities of intending teachers. It is important to gradually form students' guidelines for creativity, to develop a constant focus on creative solutions to artistic problems.

Purpose. *To highlight the key positions of gradual developing artistic and creative abilities of intending teachers, the leading ways of appropriate organising the process of developing intending teachers' artistic and creative abilities at the theoretical and research stage.*

Methods. *The theoretical methods – systematisation and generalisation of psychological and pedagogical experience in order to determine the content for developing artistic and creative abilities of intending teachers; empirical methods – pedagogical observation, conversation, group discussion, discussion, analysis of products of artistic and creative activity; biographical method; pedagogical experiment (forming stage); expert assessment and self-assessment; heuristic methods; group mini-discussions of performance interpretation of works of art were applied in the article.*

Results. *Expanding students' knowledge of art, awareness of its stylistic and genre diversity, the development of the desire of intending teachers to artistic knowledge, raising general awareness of art, expanding artistic and aesthetic horizons, empathic experience of artistic images in various arts.*

Originality. *The following items were improved: system of aesthetic education of students at higher pedagogical establishment, the content of the theoretical and research stage of developing artistic and creative abilities, the specifics of artistic activity of intending educators and teachers, ways to train students for the artistic and educational work with children and youth.*

Conclusion. *Ensuring the sequence of developing artistic and creative abilities implies the necessity for gradual developing artistic and creative abilities of intending educators and teachers, the use of leading methods of appropriate organisation of the process of developing artistic and creative abilities at the theoretical and research stage. This problem can find its further research in such areas as: studying and selecting effective pedagogical tools to stimulate the creative basics of students' artistic and creative activities; finding and implementing ways to operate with intellectual skills (the ability to evaluate and analyze the artistic image, structure and texture, form and style of the work). Theoretical conclusions and experimental data of the research can serve as a basis for updating the ways of developing artistic and creative abilities of intending teachers and contribute to the improvement of their professional competence in general.*

Key words: *theoretical and research stage of development, development, artistic and creative abilities, concert and performance activities, intending educators, teachers.*

References

1. Petrushin V. I. Muzykal'naya psihologiya : uchebnik i praktikum dlya SPO. 4-e izd., pererab. i dop. M. : Izdatel'stvo YUrajt. 2017. 380 s.
2. Bajbikova G. V. Osnovy muzykal'no-pedagogicheskogo obshcheniya: Uchebno-metodicheskoe posobie. Sankt-Peterburg. Planeta muzyki. 2018. 132 s.
3. Kozyr A. V. Osnovni tendenciji rozvytku mystec'koi osvity na suchasnomu etapi. Profesionalizm pedaghogha: teoretychni j metodychni aspekty. 2016. Vyp. 3. S. 25–37. Rezhym dostupu: <http://pptma.dn.ua/index.php/uk/arkhiv-vipuskiv/za-2016-rik/vipusk-3-2016/236-osnovni-tendenciji-rozvitku-mistetskoi-osviti-na-suchasnomu-etapi> (data zvernennja: 06.12.2020). Nazva z ekrana
4. Padalka Gh. M. Mystectvo v innovacijnomu prostori pedaghoghichnoi osvity. Visnyk Chernihiv's'kogo nacional'nogho pedaghoghichnogho universytetu. Serija : Pedaghoghichni nauky. 2018. Vyp. 151(2). S. 192-196. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151%28%29__45 (data zvernennja: 06.12.2020).
5. Padalka Gh. M. Pedaghoghika mystectva: teorija i metodyka vykladannja mystec'kykh dyscyplin: monohrafija. K. Osvita Ukrainy. 2010. 274 s.
6. Kovalchuk V. I. Tendenciji innovacijnogho rozvytku vitchyznanoi systemy mystec'koi osvity. Mystec'ka osvita: zmist, tehnologhiji, menedzhment : zb. nauk. pr. MIKhMD im. S. Dali, IPTO NAPN Ukrainy. K. «TONAR». 2015. Vyp. 10. Serija: Pedaghoghichni nauky. S.17-33.
7. Rostovskij O. Ja. Teorija i metodyka muzychnoi osvity : navch.-metod. posib. T. Navchaljna knygha-Boghdan. 2011. 639 s.

Отримано редакцією 2.12.2020 р.